

JEDNA VELKÁ NEMOCNICE ONE BIG HOSPITAL

40 LET OD UVEDENÍ NEMOCNICE NA KRAJI MĚSTA

22. 3. – 19. 8. 2018

RETROMUSEUM CHEB

Vernisáž za účasti Magdaleny Dietlové
ve středu 21. března v 17.00.

Jaroslav Dietl v pracovně, 70. léta

Primář Sova (Karel Höger) s doktorem Štrosmajerem (Miloš Kopecký). Velkou část natočených záběrů první série seriálu bylo třeba po náhlém úmrtí hlavního protagonisty přetáčet.

Z nepoužitých záběrů první série: MUDr. Sova (Karel Höger) a vrchní sestra Jáchymová (Nina Popelíková)

Přítipek MUDr. Štrosmajera (Miloš Kopecký) na svatební hostině sestry Marty Huňkové (Iva Janžurová) a montéra Václava Pěnka-vy (Josef Dvořák)

Ztichlá města i vesnice ponořené do blikajícího modravého světla televizních obrazovek – takový obraz se o nedělních večerech pravidelně nabízel v Československu sedmdesátých a osmdesátých let. Soukromě-kolektivní rituál dokončovaly pak druhého dne v tramvaji, šatně a kanceláři diskuse o osudech a jednání oblíbených i vysmívaných postav televizních seriálů. Oproti současné široké nabídce zábavy, která je navíc individuálně diferencovaná, zasahovalo sledování televize v 70. a 80. letech mnohem výraznější segment společnosti (v případě neúspěšnější Nemocnice na kraji města celých 88 %) a ztlačila se i samotná podoba této „aktivity“. Protože tehdy ještě neexistovalo dálkové ovládání, vyžadovalo přepnutí programu fyzickou akci. Ostatně nabídka nebyla zdaleka pestrá – kromě šťastlivců z pohraničních oblastí mohli do roku 1989 diváci volit pouze mezi prvním a druhým kanálem Československé televize. Pořady nebyly přerušovány reklamou, zato však byly uváděny seriózní hlasatelkou či hlasatelem prozrazujícími, na co se těšit, a vysvětlujícími, jak dané dílo, především západní proveniencí, správně chápat. Ostatně psaní takových úvodních textů bylo jednou z prvních televizních zakázek Jaroslava Dietla. Tento scenárista se později stal dnešními slovy superstar, která zastínila režiséry a někdy dokonce i herce svých děl. Dietl dokázal napsat jejich role nato-

lik přesvědčivě, že si je pak diváci s nimi ztotožňovali, posílali jim dárky, nebo v případě seriálů z lékařského prostředí se s nimi pokoušeli konzultovat svou léčbu. Jaroslav Dietl (1929–1985) pocházel z rodiny předválečných komunistů. Po maturitě zkusil psychologii na brněnské Filozofické fakultě, vydržel to však jen rok. V letech 1950 až 1955 vystudoval dramaturgii na pražské FAMU, což se ukázalo jako ideální volba. V uvolněné atmosféře 60. let souzněl s kritickým pohledem bývalých spolužáků na nefunkčnost a pokrytectví socialistického režimu. Jeho divadelní hra *Slečnu pro jeho Excelenci, soudruzi!* ironicky komentující politické lavírování nemohla být v roce 1964 na zásah ideologické komise ÚV KSČ uvedena do repertoáru Divadla na Vinohradech.

Již za studií začal pracovat jako dramaturg Československé televize, od roku 1962 zastával roli dramaturga a scenáristy Československého státního filmu. Po srpnové okupaci byl na rok odsunut do Ostravské redakce ČST. Nové normalizační televizní vedení v čele s Janem Zelenkou, který tuto funkci zastával neuvěřitelných dvacet let po celé období normalizace, stejně jako ÚV KSČ začaly chápat důležitost lidové televizní zábavy pro stabilizaci systému i nenahraditelnou úlohu Jaroslava Dietla, mimo jiné v šedesátých letech autora velmi oblíbených seriálů *Tři chlapi v chalupě*, *Eliška*

a její rod či *Píseň pro Rudolfa III.* Aby mohl ve své tvorbě pokračovat, musel po odvysílání jednoho dílu úspěšného pořadu *Bakaláři* (na němž se od roku 1971 scenáristicky rovněž podílel) přečíst sebekritiku svého angažmá v pražském jaru, kterou mu připravilo vedení ČST. Po vyloučení z KSČ v roce 1973 odchází z pozice dramaturga a pokračuje v tvorbě seriálů a dalších pořadů ve vysokém tempu, které si dokonce stanovil zcela přesně jako pět stran scénáře denně. Vytváří příběhy z různých společenských prostředí, často na objednaná politicky problematická témata – kolektivizaci zemědělství obhájí *Nejmladší z rodu Hamrů*, výstavbě sídliště a proklamované nutnosti ustupování historické zástavby se věnuje *Muž na radnici*, potíže předsedy Okresního výboru KSČ vykresluje *Okres na severu*, *Žena za pultem* zase ukazuje náročnou práci zaměstnanců socialistického maloobchodu i snahu režimu zajistit přes veškeré obtíže dostatečné zásobování československých občanů potravinami i jiným zbožím.

Před čtyřiceti lety 5. listopadu 1978 z televizních přístrojů poprvé zazněla nezaměnitelná úvodní znělka seriálu *Nemocnice na kraji města*, jejímž autorem byl skladatel Jan Klusák. Původně třináctidílný seriál popisující osudy lékařů a pacientů menší nemocnice fiktivního okresního města Bor byl mezi Dietlovými opusy na první pohled nejméně ideologický. Dietl zde úspěšně

vytvořil síť uvěřitelných postav, s nimiž bylo možno soucítit, nebo se s nimi dokonce ztotožnit a které se tak pro diváky mohly stát jakousi širší rodinou. Nesledoval zde pouze osudy hlavní postavy, ale celého rozvětveného společenství lékařů a pacientů. Zjevných odkazů k politice zde mnoho nenajdeme, příběhy se spíše odehrávají v univerzálním prostoru a čase. Díky tomu pak byly srozumitelné a atraktivní nejen pro diváky země socialistického bloku včetně Kuby, ale i třeba pro publikum ze západního Německa, Rakouska, Švýcarska, Finska, Austrálie či Kypru. Kvalitu československého zdravotnictví, která byla asi právem výkladní skříní režimu, Dietl sofistikovaně vyjádřil negativní postavou odborně neschopného a lidsky pochybného lékaře-intelektuála Cvacha (Josef Vinklář), který se neustále ohání Západem a úrovní tamní medicíny. Méně vidíme všudypřítomnou nedostatkovost a z ní vyplývající protekční a korupční rysy, zkarikované dryáčnickou postavou zelinářovy choti (Stella Zázvorková), která narušila paternalistickou bohorovnost lékařů, ignorujících jakoukoliv snahu pacientů být informován o vlastní léčbě. Karikován je buržoazní snobismus, intelektualismus (studiu a vědě se zde věnuje pouze neúspěšný praktik), touha po západním zboží, naopak glorifikována lidovost, žoviální humor, poctivá práce...

Z natáčení operace Přemysla Rezka (Viktor Preiss)

Zelínka Růžena Dobiášová (Stella Zázvorková)

Primář Sova (Ladislav Chudík) s MUDr. Cvachem (Josef Vinklář)

MUDr. Peterka (Oldřich Kaiser), MUDr. Sova mladší (Ladislav Frej)

JEDNA VELKÁ NEMOCNICE 40 LET OD UVEDENÍ NEMOCNICE NA KRAJI MĚSTA

Retromuseum
22. 3.-19. 8. 2018
Autorka výstavy: Daniela Kramerová
Otevírací doba: út-ne, 10.00-17.00

Retromuseum Cheb
pobočka Galerie výtvarného umění v Chebu
náměstí Krále Jiřího z Poděbrad 17, Cheb
tel.: +420 731 669 912, www.retromuseum.cz
Galerie výtvarného umění v Chebu
příspěvková organizace Karlovarského kraje
náměstí Krále Jiřího z Poděbrad 16, Cheb
tel.: +420 354 422 450, info@gavu.cz, www.gavu.cz

GAVUCHEB Retromuseum

Výstavní program GAVU Cheb je podpořen z grantového programu MK ČR.
V roce 2018 vydala Galerie výtvarného umění v Chebu. Text Daniela Kramerová,
překlad resumé Kateřina Pietrasová, grafika Kolář & Kutálek,
tisk Dragon Press, s. r. o., náklad 1000 ks.

Obálka / Cover: Vycházející hokejová hvězda Přemysl Rezek (Viktor Preiss) v rukou zkušených zdravotníků

Politika se tu téměř neobjevuje a typickým rysem je spíše naprostý nezáměr o věci veřejné a společenské dění, veškeré aktivity protagonistů se omezují na práci a vzájemné vztahy. Tato tendence, tj. přenesení aktivit z veřejného prostoru do soukromí, byla v souladu se snahou režimu o vnitřní stabilizaci. Je však zajímavé, že podobné rysy uzavření se do rodinného a vztahového světa sledují někteří sociologové ve stejné době i v reaganovských Spojených státech. Jaroslav Dietl se s touto strategií dokázal skvěle ztotožnit – vybudoval přitažlivé a relativně reálné společenství, které spojuje nosný a napínavý lidský příběh, v němž rozpracoval základní témata lásky a zrahy. Jeho prostřednictvím diváky ujišťoval o základní pozitivitě světa, ve kterém žili, a zároveň jim umožnil únik od komplikovaných úvah o politické situaci. Popisoval, ale daleko spíše utvářel obraz reálné socialistické společnosti. Celá republika se díky němu stávala jednou velkou nemocnicí – hlavní nemoc režimu však zůstala uzávkována mimo obraz. Podobně jako Karel Gott dokázal i Jaroslav Dietl díky výjimečnému talentu a nasazení bavit a dojímat, zaměstnávat myšlenky, a tím vším pomáhal udržovat status quo společnosti.

Ač pro režim vykonal neocenitelnou službu, nejortodoxnější dohlížitelé zůstávali vůči jeho osobě i tvorbě, která pro ně byla stále málo angažovanou, poněkud

rezervovaní. Přesto byl rok před svou smrtí oceněn titulem zasloužilý umělec. Jako nepřehlédnutelný fenomén se dokonce dočkal pozornosti autorů disentu. Například Ivan Klíma ve svém nekrologu ocenil scenáristův balzacovský vypravěčský talent. V následné diskusi v samizdatovém časopisu *Obsah* se další autoři kritičtěji zabývali politickým rozměrem a dosahem Dietlovy tvorby.

Divácký ohlas ve své době největšího projektu Československé televize si po první sérii vynutil pokračování. V roce 1981 bylo v koprodukcí se západoněmeckou televizí natočeno nových sedm dílů, scenáristicky rovněž zpracovaných Jaroslavem Dietlem v režii Jaroslava Dudka. Po Dietlově náhlé smrti (1985) a změně režimu proběhly dva pokusy o navázání na českou seriálovou legendu – *Nemocnice na kraji města po dvaceti letech* (2003) a *Nemocnice na kraji města – nové osudy* (2008), ty však v nové společenské a mediální situaci nezaznamenaly významnější úspěch. Tak jako v ostatních oblastech zde tvorba českých autorů soutěží o diváckou přízeň v silné mezinárodní konkurenci. Formát seriálu se částečně přesouvá do prostředí kabelového a internetového vysílání, obecně ale neztrácí na přitažlivosti. Potřeba silných příběhů, ztotožnění s hrdiny a odsouzení padouchů trvá stále.

Daniela Kramerová

ONE BIG HOSPITAL

The exhibition commemorates the 40th anniversary of the cult TV series *The Hospital on the Outskirts of the City* and other works of Jaroslav Dietl (1929–1985), a superstar scriptwriter whose artistic output depicted, or perhaps rather determined, the atmosphere in socialist Czechoslovakia of the 1970s and 1980s. Following his first critical works, Dietl became the most successful author of drama shows, dramatizations, competitions and particularly TV series in the period of the so-called normalization. Dietl's works explain and defend strategies of the communist regime and, first of all, create an alternative world, a common family shared by millions of spectators not only in Czechoslovakia and other countries of the Eastern Block, but also in many Western countries. Dietl's output can be characterized by its tendency to shift the concerns of spectators from the public to domestic and relational spheres. Even the dissent writers criticizing the pro-regime and apolitical features of Dietl's works agree on the incomparable quantity and quality of the scriptwriter's production.

Sestra Ina (Andrea Čunderlíková)